

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy Ludvíka Davida, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatelky **Oberbank AG**, se sídlem A 4020 Linz, Untere Donaulände 28, Rakouská republika, právně zastoupené JUDr. Ladislavem Smejkalem, advokátem, se sídlem Platnéřská 4, 110 00 Praha 1, proti příkazu k odnětí věci podle § 79 odst. 1 trestního řádu ze dne 11. 7. 2014 a proti příkazu k provedení prohlídky jiných prostor a pozemků podle § 83a trestního řádu ze dne 8. 8. 2014, vydaným Krajským soudem v Brně pod sp. zn. 10 T 1/2010, za účasti Krajského soudu v Brně a Policie České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování, expozitura Brno, jako účastníků řízení, takto:

- I. Příkazem k odnětí věci vydaným Krajským soudem v Brně dne 11. 7. 2014 a příkazem k provedení prohlídky jiných prostor a pozemků vydaným Krajským soudem v Brně dne 8. 8. 2014, obě v řízení vedeném pod sp. zn. 10 T 1/2010, bylo porušeno základní právo stěžovatelky vlastnit majetek zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i princip, dle kterého státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví, podle čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Tyto příkazy se proto ruší.**
- III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.**

Odůvodnění:

I. Rekapitulace ústavní stížnosti a dosavadního průběhu řízení

1. Podáním učiněným ve lhůtě a splňujícím i další podmínky podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka s odkazem na porušení svých ústavně zaručených práv domáhá zrušení v záhlaví citovaných příkazů vydaných Krajským soudem v Brně (dále jen „krajský soud“).

2. Usnesením policejního orgánu ze dne 30. 12. 2008 č.j. OKFK-314-492/TČ-2008-28 byly na bankovním účtu č. 2200000602/8040 vedeném u Oberbank AG Pobočka Česká republika pro společnost EDBUSY, a.s., postupem podle § 79a trestního řádu zajištěny peněžní prostředky do výše 228.822.593 Kč, jelikož skutečnosti zjištěné v trestním řízení proti dvěma osobám obviněným z trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1, 4 trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen

„trestní zákon“) a neoprávněného podnikání podle § 118 odst. 1, odst. 2, písm. b) trestního zákona, spáchaných ve formě spolupachatelství, nasvědčovaly tomu, že se jednalo o výnos z trestné činnosti nebo prostředky určené k jejímu spáchání. Okamžikem doručení usnesení stěžovatelce byly zakázány veškeré dispozice s peněžními prostředky na účtu.

3. Usnesením Městského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2010 byl nařízen výkon pravomocného a vykonatelného rozhodčího nálezu, podle nějž měla společnost EDBUSY, a.s., zaplatit jiné společnosti částku odpovídající pohledávce ve výši 91.963.485 Kč. Exekuce na majetek společnosti EDBUSY, a.s., byla provedena soudním exekutorem JUDr. Petrem Kociánem exekučním příkazem, který nabyl právní moci dne 19. 4. 2011, a to příkázáním pohledávky z účtu společnosti EDBUSY, a.s., vedeného u stěžovatelky. Na základě exekučního příkazu podal vedoucí zaměstnanec stěžovatelky příkaz k provedení platby částky 98.268.189 Kč (výše pohledávky zvýšená o náklady exekuce) ve prospěch účtu exekutora, přestože zajištění peněžních prostředků na předmětném účtu u stěžovatelky podle trestního řádu dosud trvalo a stěžovatelka si nevyžádala souhlas soudu s dispozicí na účtu. Na účtu se od té doby nenachází žádné peněžní prostředky. Pro neoprávněné převedení finančních prostředků z účtu společnosti EDBUSY, a.s., přes existující zajištění podle trestního řádu bylo proti vedoucímu zaměstnanci banky zahájeno trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti podle § 221 odst. 1, odst. 2 písm. b) trestního zákoníku.

4. Rozsudkem krajského soudu ze dne 22. 4. 2011, sp. zn. 10 T 1/2010 byli oba obvinění shledáni vinnými ze spáchání trestného činu podvodu a neoprávněného podnikání a odsouzeni k trestu odnětí svobody a k náhradě škody způsobené více než šesti tisícům poškozených. Rozsudek nabyl právní moci v roce 2012.

5. Poté, co se krajský soud na základě žádosti o sdělení informací k předmětnému účtu od stěžovatelky dozvěděl, že peněžní prostředky na účtu byly i přes trvajícím zajištěním převedeny na účet exekutora na základě exekučního příkazu a žádné další prostředky se na něm nenachází, dne 21. 10. 2013 vydal pokyn stěžovatelce, aby z vlastních zdrojů doplnila finanční prostředky na účtu a převedla je na depozitní účet soudu. Dne 25. 11. 2013 pak vydal příkaz k převodu částky 93.672.477,96 Kč na depozitní účet soudu. Neuposlechnutí tohoto příkazu krajský soud sankcionoval pořádkovou pokutou, která však byla k stížnosti stěžovatelky zrušena usnesením Vrchního soudu v Olomouci, který konstatoval, že trestní řád institut příkazu k převodu peněžních prostředků tak, jak jej vydal krajský soud, nezná.

6. Následně krajský soud ve snaze dosáhnout převedení finančních prostředků na depozitní účet soudu opatřením ze dne 12. 5. 2014 vyzval stěžovatelku podle § 78 odst. 1 trestního řádu k vydání věci důležité pro trestní řízení, konkrétně „peněžních prostředků v částce 93.672.477,96 Kč, které byly zajištěny jako výnos z trestné činnosti na účtu společnosti EDBUSY a.s.“

7. Jelikož stěžovatelka výzvě k vydání věci nevyhověla, krajský soud vydal dne 11. 7. 2014 příkaz k odnětí věci podle § 79 odst. 1 trestního řádu. Tento příkaz byl stěžovatelce doručen dne 8. 9. 2014, kdy se do její pobočky v Praze 1, náměstí I. P.

Pavlova 5, dostavil policejní orgán a vyzval ji k vydání peněžních prostředků.

8. Následně policejní orgán provedl na základě ústavní stížnosti napadeného příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků dne 12. 9. 2014 prohlídku v prostorách stěžovatelky v Praze a v Brně, kde současně vykonal napadený příkaz k odnětí věci fyzickým odnětím hotovostních prostředků v celkové výši 30.091.650 Kč. Policejní orgán pokračoval v provádění prohlídky a dne 17. 9. 2014, kdy též v prostorách stěžovatelky odňal hotovostní prostředky v celkové výši 63.580.828 Kč, tedy celkově odňal stěžovatelce hotovostní prostředky ve výši 93.672.478 Kč.

9. Veškerá opatření krajského soudu vůči stěžovatelce zaměřená na získání finančních prostředků odpovídajících částce zajištěné jako výnos z trestné činnosti byla činěna pod spisovou značkou 10 T 1/2010 již skončeného trestního řízení dvou obviněných, kteří byli pravomocně odsouzeni ze spáchání trestných činů podvodu a neoprávněného podnikání.

10. Napadeným rozhodnutím krajského soudu, t.j. příkazu k odnětí věci a příkazu k provedení prohlídky jiných prostor, vydanému k provedení výkonu příkazu k odnětí věci, stěžovatelka vytýká porušení základních ústavních principů a svých ústavně zaručených práv, a to principu garantovaného čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), podle nějž státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví, dále čl. 4 odst. 1 Listiny, podle nějž povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod, ústavní zásady rovnosti a zákazu diskriminace dle čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny, a konečně práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

11. Zásah do svých ústavně zaručených práv stěžovatelka spatřuje v tom, že napadená rozhodnutí krajského soudu byla vydána v rámci již pravomocně skončeného trestního řízení, a tedy mimo pravomoc vydávajícího soudu. Rozporuje argument krajského soudu, že rozhodoval ve vykonávacím řízení (tedy probíhajícím trestním řízení), a to podle § 81a ve spojení s § 80 odst. 1 trestního řádu, neboť poškození uplatnili právo na vydání zajištěných výnosů z trestné činnosti, s poukazem na to, že hlava dvacátá první trestního řádu pojednávající o vykonávacím řízení neumožňuje soudu vydávat příkaz k vydání či odnětí věci, ani vydávat rozhodnutí podle § 81a ve spojení s § 80 odst. 1 trestního řádu. Stěžovatelka upozorňuje, že poškození neuplatnili právo na vydání zajištěných výnosů z trestné činnosti podle § 80 odst. 1 trestního řádu, nýbrž toliko nárok na náhradu škody podle § 43 trestního řádu, v čem jim bylo ve většině případů v odsuzujícím rozsudku ve věci dvou obviněných osob vyhověno. Stěžovatelka poukazuje na judikaturu Nejvyššího soudu (R 50/1977-I), dle které právo na věc ve smyslu § 80 odst. 1 trestního řádu není přiznaný nárok na náhradu škody. Stěžovatelka dále vytýká krajskému soudu, že dle vlastního odůvodnění příkazu k odnětí věci vykonává rozhodnutí o zajištění nároku poškozeného dle § 47 trestního řádu, přičemž však ve skutečnosti k zajištění majetku k nároku poškozených dle § 47 trestního řádu nedošlo, nýbrž bylo zřízeno toliko zajištění peněžních prostředků jako možného výnosu z trestné činnosti na účtu společnosti EDBUSY, a.s. u banky dle § 79a trestního řádu. O těchto prostředcích taktéž nikdy nebylo stanoveno, že by byly výnosem z trestné činnosti. Zásah do ústavních práv stěžovatelky má dle jejího tvrzení spočívat v tom, že

krajský soud i přes výše uvedená pochybení svými rozhodnutími vyvolává zdání probíhajícího trestního řízení a ukládá jí povinnosti zcela mimo zákonný rámec, tedy v rozporu s čl. 2 odst. 2 a čl. 4 odst. 1 Listiny.

12. Stěžovatelka taktéž rozporuje právní konstrukci krajského soudu, dle které má krajský soud ze zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku v trestním řízení ve vztahu k zajištěnému majetku postavení vlastníka, t.j. plátce, resp. majitele účtu, a ze zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku má vůči stěžovatelce jako plátce, resp. majitel účtu určitá oprávnění v situacích, kdy dojde k tzv. neautorizované platbě dle citovaného zákona. Dle stěžovatelky však krajský soud ze zákona o výkonu zajištění majetku v trestním řízení takové postavení nemá, jelikož v § 1 odst. 2 větě první citovaného zákona se mezi taxativně vyčtenými případy, kdy soud vykonává správu zajištěného majetku, zajištění dle § 79a trestního řádu nevyskytuje (stěžovatelka poukazuje na komentářovou literaturu Šámal a kol.: Trestní řád I. Komentář. 7. vydání, 2013, str. 1031). I kdyby krajský soud takové postavení měl, dle stěžovatelky by měl vůči ní oprávnění požadovat doplnění finančních prostředků na účtu v případě neautorizované transakce, avšak tohoto práva by se mohl domáhat (resp. stát v postavení právnické osoby) jako každý jiný plátce, resp. majitel účtu, pouze soukromoprávní cestou, a to podáním návrhu na zahájení řízení před finančním arbitrem podle zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi.

13. Uvedený argument stěžovatelka doplnila v podání došlém dne 12. 1. 2015 o poukaz na přípis České národní banky (dále jen „ČNB“) ze dne 3. 12. 2014, dle kterého aplikace ani výklad předpisů trestního práva, jakož i vyjadřování se k postupu orgánů činných v trestním řízení nespadá do její působnosti (což měla dle stěžovatelky ČNB chybně a v její neprospěch učinit ve vyjádření ze dne 6. 5. 2014, následně použitým v argumentaci krajského soudu). ČNB v citovaném přípise uvedla, že „v případě výkladu, podle kterého by oprávněné osoby v případě jimi nařízených platebních transakcí nedisponovaly právy, která jinak přísluší plátcí, nemohly by tyto oprávněné osoby v případě vadně provedené platební transakce samy požadovat nápravu takové transakce“, což dle stěžovatelky poukazuje na to, že krajský soud neměl postavení plátce podle zákona o platebním styku, a proto jeho postup, jímž požadoval nápravu údajně neautorizované platební transakce, by byl nezákonný.

14. Stěžovatelka napadá příkaz k odnětí věci i z toho důvodu, že je v něm označena její pobočka, přičemž takto označená pobočka nemá právní subjektivitu (a tedy ani možnost vlastnit majetek a „mít peněžní prostředky u sebe“), jelikož jde pouze o odštěpný závod (dle předešlé úpravy) právnické osoby – banky, založené v Rakouské republice. Krajský soud tak měl vydat příkaz k odnětí věci vůči neexistující právnické osobě a fakticky odejmout peněžní prostředky stěžovatelce, tedy bez řádného zákonného rozhodnutí, a tím v rozporu s čl. 2 odst. 2, čl. 4 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

15. Pro úplnost stěžovatelka pro výše uvedené důvody rozporuje ústavnost příkazu k prohlídce jiných prostor, který byl zjevně vydán k provedení příkazu k odnětí věci a nemůže vedle tohoto dle stěžovatelky ústavně nekonformního příkazu k odnětí věci obstát. Stěžovatelka taktéž navrhla přednostní projednání věci.

II. Vyjádření účastníků řízení a doplnění podání stěžovatelky

16. Ústavní soud vyzval účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

17. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření došlém Ústavnímu soudu dne 18. 12. 2014 plně odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí, t.j. příkazu k odnětí věci ze dne 11. 7. 2014 a příkazu k domovní prohlídce ze dne 8. 8. 2014, a taktéž doplnil, že usnesením ze dne 11. 11. 2014 zamítl žádost stěžovatelky o vrácení odňatých peněžních prostředků.

18. Policejní orgán ve svém vyjádření došlém Ústavnímu soudu dne 30. 12. 2014 v úvodu rekapituloval dosavadní řízení v předmětné věci. Uvedl, že ústavní stížností napadené příkazy krajského soudu pouze provedl na základě zákonné povinnosti plnit příkazy soudu bez oprávnění je přezkoumávat. Tyto příkazy považuje co do subjektu podléhajícímu jejich výkonu za zcela určité a nezaměnitelné s jiným subjektem, jelikož stěžovatelka poskytuje bankovní služby v České republice prostřednictvím svého odštěpného závodu uvedeného v obchodním rejstříku a seznamu měnových a finančních institucí uveřejněném ČNB, a dosud nikdy nebylo z její strany rozporováno nesprávné označení. Policejní orgán dále uvedl, že trestní řízení nekončí pravomocným rozhodnutím ve věci, jelikož trestní řád umožňuje orgánům činným v trestním řízení uskutečňovat další úkony, např. též rozhodovat o zajištěném majetku, jak tomu bylo v posuzovaném případě. Policejní orgán považuje postup krajského soudu za zákonnou reakci na situaci, kdy stěžovatelka nerespektovala zajištění peněžních prostředků ani následnou výzvu k vydání věci. Splnění nebo nesplnění příkazu trestního soudu se dle policejního orgánu nemůže následně stát předmětem civilního sporu, jelikož takový postup nemá oporu v zákonech ani ústavním pořádku, a naopak by byl v rozporu s čl. 38 odst. 1 Listiny, podle kterého je příslušnost soudu i soudce stanovena zákonem, v tomto případě trestním řádem. Policejní orgán dodává, že petit stěžovatelky je vůči němu bezpředmětný, jelikož veškeré odňaté nebo vydané peněžní prostředky byly neprodleně převedeny na účet Krajského soudu v Brně vedeného u ČNB č.ú. 6015-5720621/0710 a sám již těmito prostředky nedisponuje.

19. Stěžovatelka doplnila ústavní stížnost o podání došlé Ústavnímu soudu dne 4. 5. 2015, v kterém rozvinula argumentaci týkající se protiústavnosti příkazu k prohlídce jiných prostor v tom ohledu, že tento byl odůvodněn tím, že stěžovatelka odmítla vydat věc důležitou pro trestní řízení, a to peněžní prostředky v částce 93.672,477,96 Kč, které byly zajištěny jako výnos z trestné činnosti na účtu společnosti EDBUSY a.s. Krajský soud v době vydání napadeného příkazu k odnětí věci, t.j. peněžních prostředků na uvedeném účtu, jakož i policejní orgán při realizaci prohlídky jiných prostor a odnímání hotovosti z banky, již nepochybně věděli, že se, byť porušením zákazu dispozice se zajištěnými prostředky dle § 79a odst. 2 trestního řádu, na účtu již tyto prostředky nenacházely. Muselo jim být proto zcela zřejmé, že se v prostorách stěžovatelky nenacházejí žádné věci důležité pro trestní řízení. Za takové věci totiž v žádném případě nemožno považovat peníze na účtech stěžovatelky ani hotovost v trezorech stěžovatelky, která není účastníkem trestního řízení. Z tohoto důvodu dle stěžovatelky nebyly splněny zákonné podmínky k provedení prohlídky jiných prostor a mělo tak dojít k nepřipustnému zásahu do ústavou zaručené domovní svobody stěžovatelky.

20. Stěžovatelka dále doplňuje, že vzhledem k tomu, že její vlastní peněžní prostředky nemohou být věcí důležitou pro trestní řízení, nemohou být ani vydány podle § 78 trestního řádu ani odňaty podle § 79 trestního řádu, přičemž takové odnětí peněžních prostředků, provedené při zmíněných nezákonných prohlídkách jiných prostor, zakládá taktéž porušení ústavně zaručeného práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny a pokojně jej užívat podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“, resp. „Protokol“).

21. K vyjádření policejního orgánu stěžovatelka uvádí, že policejní orgán jako orgán činný v trestním řízení nemá oprávnění vykonávat domnělá práva soudu podle zákona o platebním styku. Poukazuje na to, že neexistuje žádné vykonatelné rozhodnutí příslušného orgánu, přiznávající krajskému soudu postavení plátce, určující, že se ze strany stěžovatelky jednalo o neautorizovanou transakci a že má krajský soud právo na doplnění účtu společnosti EDBUSY, a.s. do stavu, v němž se nacházel před provedením neautorizované transakce, a ukládající stěžovatelce povinnost tak učinit. Postup policejního orgánu při výkonu nezákonného příkazu krajského soudu byl dle stěžovatelky v rozporu s článkem 2 odst. 2 Listiny, dle kterého lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem a to způsobem, který zákon stanoví. Stěžovatelka konečně poukázala na nesprávnost postupu orgánů činných v trestním řízení taktéž v tom, že pokud by i peněžní prostředky byly odňaty při výkonu domnělého práva krajského soudu jakožto plátce podle zákona o platebním styku, měly být složeny na účet společnosti EDBUSY, a.s., kde by nadále podléhaly zajištění dle § 79a trestního řádu, a nikoliv přímo na účet krajského soudu.

III. Hodnocení Ústavního soudu

22. Po přezkoumání ústavní stížnosti napadených usnesení a spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

23. Ústavní soud připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není soudem nadřízeným obecným soudům, nevykonává nad nimi dohled či dozor. Ze zásady subsidiarity přezkumu Ústavního soudu plyne, že jsou to v první řadě orgány činné v trestním řízení, jejichž úkolem je posuzovat oprávněnost použití zajišťovacích nástrojů v trestním řízení. Instituty trestního řádu sloužící k zajištění majetku během trestního řízení představují při zachování principu proporcionality co do výše zajištěného majetku a délky trvání zajištění legitimní omezení vlastnického práva ve prospěch veřejného zájmu, kterým je dle ustanovení trestního řádu zájem na náležitém zjištění trestných činů a na spravedlivém potrestání pachatelů, jakož i snaha v co nejvyšší míře eliminovat škodu způsobenou případnou trestnou činností.

24. Ústavnímu soudu nepřísluší zasahovat do takto vymezené pravomoci orgánů činných v trestním řízení, pokud jejich činností nedošlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod, a to i v případě, že by na konkrétní podobu ochrany práv zakotvených v podústavních předpisech měl jiný názor. Jak Ústavní soud opakovaně konstatoval ve věcech týkajících se použití zajišťovacích institutů v trestním řízení, kasační pravomoc může uplatnit teprve tehdy, byly-li v řízení před obecným soudem porušeny procesní zásady ústavněprávní úrovně, došlo-li k použití zajišťovacího

institutu zcela disproportčně k účelu zajištění, ba až svévolně, a to s ohledem na konkrétní okolnosti případu, či jsou-li závěry orgánů činných v trestním řízení v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem.

25. Ústavní soud konstantně judikuje, že ústavní princip úcty k právům a svobodám člověka a občana, zakotvený v čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky, má své první konkrétnější vymezení v čl. 2 odst. 3 Ústavy, a rovněž čl. 2 odst. 2 Listiny, podle něhož lze státní moc uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon (srov. kupř. nálezy sp. zn. II. ÚS 474/07 ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. I. ÚS 431/04 ze dne 22. 2. 2005, sp. zn. I. ÚS 180/03 ze dne 2. 3. 2004, sp. zn. III. ÚS 495/02 ze dne 4. 3. 2004).

26. Konkrétně ohledně ochrany vlastnického práva Ústavní soud již v minulosti judikoval, že garance vlastnického práva podle čl. 11 Listiny se bezprostředně týká vztahu mezi jednotlivcem a veřejnou mocí (viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. 9. 2010) a každé zasahování do práva na pokojné užívání majetku ze strany orgánů veřejné moci musí splňovat kritérium přiměřenosti mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jednotlivce (viz nálezy sp. zn. I. ÚS 3113/13 ze dne 29. 4. 2014).

27. Prolomení ochrany ústavně zaručených základních práv a svobod je totiž přípustné toliko a výlučně v zájmu ochrany demokratické společnosti jako takové, případně v zájmu ústavně zaručených základních práv a svobod jiných; sem spadá především nezbytnost daná obecným zájmem na ochraně společnosti před trestnými činy a dále tím, aby takové činy byly zjištěny a potrestány. Podmínky přípustnosti zásahu do základních lidských práv a svobod Ústavní soud nadto vyžaduje interpretovat restriktivně (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 298/05 ze dne 6. 10. 2005 a tam citovanou judikaturu).

28. Po zohlednění základních principů zdrženlivosti a subsidiarity zásahu do činnosti obecných soudů, na kterých je vybudováno řízení o ústavní stížnosti, jakož i ústavních kautel uplatňování státní moci, zejména při zásazích do vlastnického práva, Ústavní soud shledal, jak bude rozvedeno níže, že předložený případ představuje natolik závažné porušení základního principu umožňujícího uplatňovat státní moc jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to zákonem stanoveným způsobem, při postupu, kterým obecný soud zasáhl do majetku stěžovatelky, že mu nezbylo než stížnosti vyhovět a napadená rozhodnutí zrušit.

29. Stěžovatelčiny námitky obsažené v ústavní stížnosti vytykají napadeným příkazům zejména zásadní vybočení z norem upravujících zajišťovací instituty v soudním řízení trestním, vedoucí k uložení (vynucení) povinností zcela mimo zákonné meze, tedy v rozporu s čl. 1, čl. 2 odst. 2, čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 1 Listiny, čímž mělo fakticky dojít k závažnému zásahu do jejího práva vlastnit majetek a pokojně jej užívat dle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Protokolu, a v celku do práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

30. Vybočení krajského soudu ze zákonných mezí mělo spočívat v tom, že v době po tom, co bylo pravomocně skončeno trestní řízení proti dvěma odsouzeným, vydal

tento soud nejprve příkaz k vydání věci jako zajišťovací opatření dle hlavy čtvrté trestního řádu, a jelikož mu ze strany stěžovatelky nebylo vyhověno, následně vydal příkaz k odnětí věci a tento příkaz realizoval prostřednictvím policejního orgánu v rámci výkonu příkazu k prohlídce jiných prostor. Krajský soud tímto způsobem postupoval proto, že stěžovatelka (s vysokou pravděpodobností nedbalým jednáním jejího vedoucího pracovníka) předtím porušila zákaz jakékoliv dispozice s peněžními prostředky zajištěnými na jí vedeném účtu. Tyto prostředky byly zajištěny jako pravděpodobný výnos z trestné činnosti již během trestního stíhání obou odsouzených. Porušení zákazu dispozice spočívalo v tom, že stěžovatelka prostředky převedla na účet exekutora v rámci výkonu exekuce vůči společnosti vlastníci předmětný účet.

31. Vydání věci upravuje § 78 trestního řádu, dle kterého je ten, kdo má u sebe hmotnou věc důležitou pro trestní řízení, povinen ji na vyzvání předložit soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; je-li ji nutno pro účely trestního řízení zajistit, je povinen věc na vyzvání těmto orgánům vydat.

32. Odnětí věci upravuje § 79 trestního řádu, dle kterého nebude-li hmotná věc důležitá pro trestní řízení na vyzvání vydána tím, kdo ji má u sebe, může mu být na příkaz předsedy senátu a v přípravném řízení na příkaz státního zástupce nebo policejního orgánu odňata.

33. Dle § 79a trestního řádu nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že peněžní prostředky na účtu u banky jsou určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo jsou výnosem z trestné činnosti, může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán rozhodnout o zajištění peněžních prostředků na účtu.

34. Dle § 80 trestního řádu není-li věc, která byla podle § 78 vydána nebo podle § 79 odňata, k dalšímu řízení už třeba a nepřichází-li v úvahu její propadnutí nebo zabrání, vrátí se tomu, kdo ji vydal nebo komu byla odňata. Jestliže na ni uplatňuje právo osoba jiná, vydá se tomu, o jehož právu na věc není pochyb. Při pochybnostech se věc uloží do úschovy a osoba, která si na věc činí nárok, se upozorní, aby jej uplatnila v řízení ve věcech občanskoprávních. Pokud osoba, která má na věc právo, ji přes opakovanou výzvu nepřevzme, bude věc prodána a částka za ni stržená bude uložena do úschovy soudu. Na prodej se užije přiměřeně předpisu o soudním prodeji zabavených movitých věcí.

35. Citované ustanovení § 80 trestního řádu se přiměřeně užije na postup při vrácení peněžních prostředků na účtu, které byly zajištěny podle § 79a trestního řádu (§ 81a trestního řádu)

36. Podle § 82 odst. 1, odst. 2 trestního řádu lze vykonat prohlídku prostor nesloužících k bydlení (jiných prostor) a pozemků, pokud nejsou veřejně přístupné, je-li důvodné podezření, že v těchto prostorách je věc nebo osoba důležitá pro trestní řízení.

37. Ústavní soud v usnesení sp. zn. II. ÚS 309/14 ze dne 1. 4. 2014 uvedl, že „*institut odnětí věci představuje legitimní omezení vlastnického práva ve prospěch veřejného zájmu, kterým je v případě všech zajišťovacích institutů zasahujících do*

práva vlastnit majetek kromě zájmu na náležitém zjištění trestných činů i zájem na spravedlivém potrestání pachatelů a snaha v co nejvyšší míře eliminovat škodu způsobenou případnou trestnou činností. Jestliže někdo nesplní svou povinnost vydat věc vyplývající z ustanovení § 78 trestního řádu, nastupuje sankce v podobě odnětí věci podle ustanovení § 79 trestního řádu, kterou se zajišťuje věc důležitá pro trestní řízení (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 1992/09 ze dne 3. 9. 2009). Je však toliko dočasným zajišťovacím opatřením, jež má předejít zmaření účelu trestního řízení. Je proto nutné, aby orgány činné v trestním řízení respektovaly princip proporcionality, a tudíž aby odnětí věci trvalo jen po dobu, jež je nezbytně nutná pro účely trestního řízení (srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 2970/09 ze dne 15. 3. 2010).“

38. K problematice zajištění peněžních prostředků se Ústavní soud vyjádřil již vícekrát. V nálezu sp. zn. I. ÚS 2485/13 ze dne 2. 12. 2013 Ústavní soud vyložil (body 48–49), že „peněžní prostředky na účtu u banky, zajišťované podle § 79a trestního řádu, představují majetek ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen ‚Protokol‘), resp. podle čl. 11 Listiny, a zajištění samotné je opatřením zasahujícím do základního práva na pokojné užívání majetku. Jedná se ovšem o prostředek pouze dočasný, svou povahou zatímní a zajišťovací, nepředstavující konečné rozhodnutí ve věci. ... Z preventivní povahy zajišťovacích institutů přirozeně vyplývá, že se pohybují vždy v rovině pravděpodobnosti a nikoli jistoty ohledně budoucích následků, jež se snaží předvídat. Závěr, že zajištěný majetek má uvedené určení, tedy nemusí být plně hodnověrný a není ani konečný, přičemž může být dalším šetřením vyvrácen (srov. Šámal, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář. I. díl, 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. str. 600, bod 6.*)“

39. Z konstrukce zajišťovacích institutů v trestním řádu vyplývá, že tyto se uplatňují prozatímně a preventivně v přípravném řízení a v řízení před soudem, dokud není trestním soudem pravomocně rozhodnuto o meritu věci, tedy zásadně o vině a eventuálně též trestu obviněného pro stíhaný skutek, se kterým zajištění souvisí. Rozhodnutí o vině a trestu je samotným účelem trestního řízení (srov. § 1 trestního řádu) a k jeho dosažení má směřovat stěžejní postup orgánů činných v trestním řízení.

40. Jak vydání či odnětí věci důležité pro trestní řízení, tak i zajištění peněžních prostředků na účtu u banky, o kterých se lze domnívat, že jsou určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo jsou výnosem z trestné činnosti, má směřovat k naplnění uvedeného účelu zákona a má být uskutečněno v zákonných mezích a s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána.

41. V těchto intencích trestní řád počítá s tím, že pokud během trestního stíhání dojde k zajištění věci, a toto zajištění bude důvodně trvat až do rozhodnutí o věci samé, zajišťovací institut umožní soudu v případech předvídaných trestním zákoníkem rozhodnout o uložení trestu propadnutí věci nebo ochranného opatření zabránění věci a následně toto rozhodnutí efektivně vykonat. V opačném případě trestní řád vyžaduje, aby věc byla vrácena tomu, komu byla zajištěna, anebo tomu, o jehož právu k věci není pochyb.

42. Je zcela standardní, že po právní moci rozsudku trestní soud v součinnosti s policejním orgánem provádí úkony související se zajištěnými věcmi, a to zejména ve vykonávacím řízení při výkonu trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, pokud bylo v rozsudku shledáno, že zajištěná věc byla určena ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byla užita nebo je výnosem trestného činu, resp. při výkonu ochranného opatření zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty (kupř. pokud byla výnosem trestného činu, avšak náleží osobě odlišné od pachatele). Trestní řád zřejmě předvídá situaci, že k uložení tohoto trestu či ochranného opatření soud v rozsudku nepřistoupí, a následně bude (po jeho právní moci) postupovat dle § 80 trestního řádu (viz formulaci „nepřichází-li v úvahu její propadnutí nebo zabránění“), kupř. věc (nebo i pouze její část, pokud jde o peněžní prostředky) vrátí odsouzenému, protože se neprokázalo, že byla výnosem trestné činnosti.

43. Okolnosti projednávaného případu se ve světle dosavadní judikatury jeví jako specifické, jelikož tato vykládá instituty zajištění věci, resp. peněžních prostředků, vesměs jako instituty dočasné a preventivní, sloužící k tomu, aby zabránily zmaření účelu trestního řízení. Z pohledu Ústavního soudu se popsanému smyslu právní úpravy přičítá rozhodnutí soudu, který ve výsledku vedl k „novému“ zajištění peněžních prostředků nacházejících se v prostorách stěžovatelky v čase výkonu příkazů k odnětí věci a k provedení prohlídky jiných prostor, a to přímo na účet samotného soudu, v rámci trestního řízení, které bylo v době vydání ústavní stížností napadených příkazů pravomocně skončeno.

44. Takový postup lze označit za obcházející dočasný charakter institutu zajištění majetku, plynoucí jak ze zákonné úpravy, tak z příslušné judikatury, jelikož v trestním stíhání skončeném pravomocnými odsuzujícími rozsudky již není možné rozhodnout o zajištěném majetku. Z dočasně zajištěného majetku se de facto stává majetek v plné a trvalé dispozici soudu (peněžní prostředky byly deponované na účtu soudu), o kterém sám soud uvedl, že bude použitý na odškodnění většího množství poškozených.

45. Je totiž nutno připomenout, že „procesní pravidla obsažená v trestním řádu jsou pro orgány činné v trestním řízení závazná (srov. sp. zn. II. ÚS 317/04 ze dne 31. 8. 2004) i s ohledem na to, jak jsou stanoveny hranice jednotlivých řízení upravených trestním řádem a především hranice jednotlivých fází trestního stíhání. V jednotlivých řízeních a jednotlivých fázích trestního stíhání totiž jak orgánům veřejné moci, tak dalším osobám, kterých se tato řízení týkají, zpravidla přísluší zcela odlišná práva, resp. zatímco v určitém řízení žádná práva nepřislouží, v jiném ano“ (srov. nález sp. zn. II. ÚS 474/07 ze dne 27. 9. 2007). Příkazy krajského soudu v posuzovaném případě dokonce zcela vybočují z procesního rámce trestního stíhání, které, jak bylo výše uvedeno, bylo v době jejich vydání již pravomocně skončené, a je proto nutné na ně ve světle výše rozvedených úvah o charakteru institutů zajištění majetku nahlížet jako na rozhodnutí vydané mimo pravomoc soudu.

46. Podobně lze nahlížet i na propojení ustanovení zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku v trestním řízení a zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku v právní konstrukci krajského soudu, které zákonodárce explicitě nepředvídal, a implicitě ho jen stěží možno dovodit z účelu obou zákonných úprav. Stěžovatelka této právní konstrukci vytýká, že v rozporu se zákonem č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku v trestním

řízení a zákonem č. 284/2009 Sb., o platebním styku krajský soud sám o sobě rozhodl, že má postavení plátce, resp. majitele účtu, dále též sám rozhodl o tom, že převod zajištěných peněžních prostředků na účet exekutora uskutečněný stěžovatelkou byl „neautorizovanou platbou“, a následně užil trestně-procesní nástroje k tomu, aby na vlastní depozitní účet soudu převedl částku odpovídající prostředkům převedeným stěžovatelkou na účet exekutora.

47. K této výtce Ústavní soud uvádí, že mu jako orgánu ochrany ústavnosti nepřínáleží posuzovat výklad a aplikaci citovaných zákonných norem obecným soudem, s výjimkou situací, kdy takovým výkladem a aplikací dojde k porušení norem v ústavněprávní úrovni. Tak je tomu v posuzovaném případě. Otázka, zda je určitý subjekt plátcem, resp. majitelem účtu, a zda byla z jeho účtu uskutečněna „neautorizovaná platba“ dle zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku, je v posuzovaném případě z pohledu Ústavního soudu otázkou spornou, kterou ani dle trestního řádu, ani dle jiné zákonné normy nepřínáleží posuzovat trestnímu soudu. Bez ohledu na věcnou správnost nebo nesprávnost úvah o tom, v jakém postavení se za dané situace krajský soud vůči stěžovateli dle citovaných zákonů nachází, Ústavní soud konstatuje, že postupem zvoleným na podkladě této konstrukce krajský soud hrubě překročil svou pravomoc uplatňovat zajišťovací instituty dle trestního řádu v zákonem určené fázi trestního řízení, a to výhradně vůči peněžním prostředkům, které zákon explicitně označuje za prostředky, o kterých se na základě zjištěných skutečností lze domnívat, že byly určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo byly výnosem z trestné činnosti.

48. Ústavní soud si je vědom, že krajský soud k ústavní stížnosti napadenému postupu přistoupil pouze v reakci na situaci nastalou nedodržením povinnosti vyžádat si předchozí souhlas předsedy senátu a v přípravném řízení státního zástupce k nakládání s peněžními prostředky, na které se vztahuje rozhodnutí o zajištění v rámci výkonu exekuce, ze strany samotné stěžovatelky. Byl tak veden dobrým úmyslem napravit vážné selhání stěžovatelky provádět řádné a zákonné zajištění peněžních prostředků na účtu u banky, vedoucí k tomu, že ze zajištěného účtu byly vyvedeny veškeré prostředky ve vysoké částce, a zajistit tak prostředky pro výkon té části pravomocného rozsudku ve věci vedené pod sp. zn. 10 T 1/2010, kterou se odsouzeným uložila povinnost k náhradě škody způsobené více jak šesti tisícům poškozených. Krajský soud zřejmě předpokládal, že po dvou letech od předsedou senátu neodsouhlaseného převodu peněžních prostředků na účet exekutora, již nebude možné reálně „nepřihlížet k neplatnosti právního jednání učiněného v rozporu se zákazem uvedeným v rozhodnutí o zajištění“ (§ 79a odst. 2 trestního zákona). Z tohoto důvodu, zjevně veden záměrem napravit selhání stěžovatelky škodící velkému počtu poškozených, přikázal stěžovateli doplnit finanční prostředky na účtu z vlastních zdrojů a převést je na depozitní účet soudu. Tento postup však správně shledal Vrchní soud v Olomouci jako stížnostní soud nezákonným.

49. Následně krajský soud vyzval stěžovatelku podle § 78 odst. 1 trestního řádu k vydání věci důležité pro trestní řízení, konkrétně „peněžních prostředků v částce 93.672.477,96 Kč, které byly zajištěny jako výnos z trestné činnosti na účtu společnosti EDBUSY a.s.“, a po neuposlechnutí tohoto příkazu přistoupil k vydání příkazu k odnětí věci podle § 79 odst. 1 trestního řádu a příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků

podle § 82 odst. 2 a § 83a trestního řádu, které realizoval policejní orgán, přičemž byly stěžovatelce odňaty hotovostní prostředky ve výši 93.672.478 Kč.

50. Ústavní soud shledal, že tento postup krajského soudu nemůže z ústavněprávního pohledu obstát. Jak bylo výše zdůrazněno, krajský soud jako orgán soudní moci je ústavním pořádkem vázán uplatňovat moc jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví, a ukládat povinnosti toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod (čl. 2 odst. 2 a čl. 4 odst. 1 Listiny). Z toho důvodu pro něj nemůže platit příslovečné „účel světlí prostředky“. Byť by krajský soud měl sebelepší důvod pro zásah do cizího vlastnictví, jakým je v tomto případě snaha o zajištění prostředků pro odškodnění osob poškozených stíhanou trestnou činností, tento účel může naplňovat výhradně zákonem stanoveným postupem.

51. Trestní řád umožňuje orgánům činným v trestním řízení zajistit pouze věc důležitou pro trestní řízení, resp. vykonat prohlídku jiných prostor, existuje-li důvodné podezření, že v těchto prostorách je věc důležitá pro trestní řízení, tedy v posuzovaném případě peněžní prostředky, o kterých se na základě zjištěných skutečností bylo možné domnívat, že se jednalo o výnos z trestné činnosti nebo prostředky určené k jejímu spáchání.

52. Ze samotných příkazů krajského soudu a způsobu jeho provedení je evidentní, že orgány činné v trestním řízení sáhly na hotovostní prostředky nacházející se v prostorách stěžovatelky, které byly zjevně ve vlastnictví stěžovatelky nebo jejích klientů. Rozhodně tedy nemohlo jít o prostředky, které by mohly být výnosem z trestné činnosti spáchané dvěma odsouzenými osobami v trestní věci vedené pod sp. zn. 10 T 1/2010. Na tyto cizí prostředky, žádným způsobem nesouvisící se stíhanou trestnou činností, se vztahuje plná ochrana vlastnického práva garantovaná v čl. 11 odst. 1 Listiny, kterou za těchto okolností v žádném případě není legitimní prolomit úvahou, že je možné je beze všeho užít jako „náhradu“ za zajištěné peněžní prostředky, které byly v původním usnesení policejního orgánu ze dne 30. 12. 2008 č.j. OKFK-314-492/TC-2008-28 o zajištění dle § 79a odst. 1 trestního řádu řádně a zákonně označené jako prostředky na účtu u banky, o kterých zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že peněžní prostředky na účtu u banky byly určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo byly výnosem z trestné činnosti, a které byly, byť chybou na straně stěžovatelky, již převedeny na účet exekutora v rámci exekučního řízení.

53. Již samotná skutečnost, že krajský soud uplatnil instituty pro zajištění peněžních prostředků, které zákon přísně limituje na prostředky, které byly určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo byly výnosem z trestné činnosti, na jiné prostředky, které do těchto kategorií zjevně nespádají, a to ani při ústavněprávně nepřípustným extenzivním výkladem kategorie „věci důležité pro trestní řízení“, představuje vybočení ze zákonem stanovených mezí pro uplatňování donucovací moci státu, a tím protiústavní překročení pravomoci soudu. Překročení pravomoci soudu je akcentováno vydáním ústavní stížnosti napadených rozhodnutí mimo časový a věcný rámec trestního stíhání, a to za použití sofistikované právní konstrukce, k jejímuž vytvoření a uplatnění však krajský soud jako soud trestní vůbec není povolán a zmocněn zákonnými předpisy.

54. Ústavní soud shrnuje, že vydáním příkazu k vydání resp. odnětí věci dle trestního řádu, vztahujícího se na jakékoliv hotovostní prostředky nacházející se v prostorách banky, pokud se nejedná o konkrétní peněžní prostředky, které byly určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo byly výnosem z trestné činnosti, a to za situace, kdy banka, byť v rozporu se zákonem, porušila zákaz jakékoliv dispozice s peněžními prostředky zajištěnými na účtu podle § 79a odst. 1 trestního řádu, a jeho realizací při výkonu příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků, dochází k porušení principu, dle kterého lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod), a tím k protiústavnímu zásahu do práva vlastnit majetek (čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

55. S ohledem na vše výše uvedené Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnosti napadenými příkazy Krajského soudu v Brně a jejich výkonem byl porušen princip, dle kterého lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (čl. 2 odst. 2 Listiny) a základní právo stěžovatelky vlastnit majetek (čl. 11 odst. 1 Listiny). Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

56. K návrhu na přednostní projednání věci Ústavní soud uvádí, že již v minulosti jasně vyložil, že je při výkladu institutů vybočujících z řádného průběhu řízení o ústavní stížnosti veden jednak maximou rovnosti účastníků řízení a jednak speciální povahou tohoto řízení, z něhož by extenzita uvedených institutů učinila de facto řádný opravný prostředek. Proto by k jejich aplikaci bylo přistoupeno toliko tehdy, došlo-li by jinak k nezvratným osobním důsledkům, vylučujícím i reparační či satisfakční funkci právní odpovědnosti (srov. náleží sp. zn. III. ÚS 258/03 ze dne 6. 5. 2004). O takový případ se však v projednávané věci nejednalo.

57. Vzhledem k tomu, že ústavní stížnost směřovala proti rozhodnutím Krajského soudu v Brně, nemohl Ústavní soud, a to s ohledem na ustanovení § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu – jakkoliv se jedná o rozhodnutí svého druhu – vyhovět ústavní stížnosti v té části, jíž se stěžovatelka domáhala stanovení povinnosti policejnímu orgánu, resp. krajskému soudu, vydat jí zajištěné peněžní prostředky, a výrokem v bodu III. ji odmítl jako nepřipustnou [§ 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu], nehledě k tomu, že tato povinnost vyplývá pro Krajský soud v Brně ze samotného faktu zrušení jeho rozhodnutí (obdobně srov. náleží sp. zn. III. ÚS 87/97 ze dne 14. 5. 1998).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne

Ludvík David
předseda senátu